Inleiding

Danicha Leliveld als kind, een creatief meisje, altijd aan het tekenen en knutselen. Hutten bouwen, in bomen klimmen en de bestuurbare auto laten rijden. Fantastisch! Hoe bijzonder is het dat deze Danicha Leliveld, zich nu fascineert voor compleet andere dingen in de wereld. Een wereld van glitters, glanzende en iridescent objecten, drukke prints, fel kleurgebruik, stickers, kralen, kleding, tijdschriften en diamanten. Voor deze draai van 180 graden is (nog) geen verklaring gevonden.

Als kind in 1996, besef je niet dat "I'll tell you what I want, what I really really want" van het liedje Wannabe van de Spice Girls, eigenlijk een feministische boodschap is. Dat besef is er nu in 2014 wel degelijk. In dit onderzoek wordt als uitgangspunt het motto van de Spice Girls genomen: Girl Power. Wat Girl Power inhoudt, leggen de Spice Girls zelf het beste uit. Dit doen ze tijdens hun carrière veelvuldig, waaronder in een radio-interview tijdens hun eerste bezoek aan New York (circa 1997):

'Spreadin' a positive vibe, kickin' it for the girls and having a laugh. It's not about picking up guys, we don't need men to control our life, we control our lives anyway (Melanie B).' - "So that's what I'm saying pick up some American men that you can control (Mannelijke interviewer)." 'Noooo. You haven't got it. (Melanie B)'. 'Who do you need controlling then speaking on behalf of American men, do you? (Geri)'. - "What's more power than men? (Mannelijke interviewer)." 'Cause we'll be happy to come down there to Seattle and educate you (Geri).'

Uit hun argumentatie blijkt dat Girl Power in essentie draait om positiviteit, opkomen voor jezelf en andere vrouwen en niet te vergeten, lol hebben. Het onderzoek heeft ook deze insteek. Er wordt bewust *niet* gekeken naar de verschillen tussen vrouwen en mannen, dit is geïnspireerd door bovenstaande uitspraken van de Spice Girls. Dit onderzoek zal alleen over meisjes/vrouwen gaan, omdat zodra er vergelijkingen worden gemaakt, in dit geval tussen vrouwen en mannen, deze kunnen resulteren in goed/slecht, positief/negatief. Het onderzoek is een viering van het meisjezijn, in de geest van Girl Power. Een interessant gegeven is dat Linda Duits en Pedro de Bruyckere in *Meisjes kijken* beschrijven dat ze hadden verwacht dat onderzoek naar meisje-zijn een positief beeld zou laten zien. Dat blijkt niet het geval:

'(...) Al deze vormen van populaire cultuur vieren het meisje-zijn. Het meisje wordt een superheld. Het idee leeft dat meisjes alles kunnen worden. Daardoor zou je verwachten dat het onderzoek naar meisjescultuur een positief beeld zou laten zien. Dat is niet zo. Girlpower wordt voornamelijk bekritiseerd.'²

Met dit onderzoek worden de positieve kanten van het meisje-zijn niet alleen geïllustreerd maar juist versterkt. Dus: Girl Empowerment.

Uit vooronderzoek is gebleken dat er nog geen term is om de hedendaagse meisjescultuur te omschrijven. Een term die in de buurt komt is 'matriarchaal/matriarchaat'. Een Google zoekopdracht naar 'matriarchaal' resulteert in: 'Bedoelde u patriarchaal?'. Matriarchaal/matriarchaat komt van het Latijnse woord 'mater' en Griekse 'archè'. Matriarchaat staat voor een maatschappijvorm waarin vrouwen en vrouwelijke cultuur op basis van hun moederschap domineren. Daarnaast een maatschappij waarin vrouwen een leidinggevende rol op economisch, politiek en maatschappelijk gebied spelen, zogenaamde '(...) female dominated societies.'3 Aangezien dit onderzoek toegespitst zal worden op meisje-zijn en meisjescultuur is 'Girl Culture' een term die beter aansluit op de insteek van het onderzoek.' Professor Pamela J. Bettis van

¹ 'Spice Girls explain Girl Power'. https://www.youtube.com/watch?v=X5jelg6sxj8, geraadpleegd op 18-10-14.

² Duits L. en De Bruyckere, P. (2013) *Meisjes kijken: Wat houdt pubermeisjes echt bezig?* Culemborg: Van Duuren Psychologie, p.26.

³ Bamberger, J. (1974): The Myth of Matriarchy: Why Men Rule in Primitive Society, in Rosaldo, M.Z.; Lamphere, L., *Woman, Culture, and Society*, pp. 263–280, Stanford University Press

Washington State University en Professor Natalie G. Adams van University of Alabama citeren Professor Joan J. Brumberg van Cornell University die 'Girl Culture' als volgt omschrijft:

'Girl culture is the key to understanding what it means to be a young woman today or in the past. In every historical epoch, girls have formed a unique set of activities and concerns generated by their developmental needs as well as the adult society in which they live. What girls do, how they think, what they write, whisper and dream, all reveal a great deal about them and about us.'4

Volgens Adams en Brumberg omvat 'Girl Culture' dus het 'zijn' van een jonge vrouw in de samenleving in de breedste zin van het woord, van activiteiten waaraan ze deelnemen, tot gedachten, dromen en gedrag.

Tijdens dit onderzoek wordt er ingegaan op de verschillende aspecten van 'Girl Culture'. Aan de hand van een literatuuronderzoek in combinatie met analyse van videobeelden, interviews, videoclips en speeches zal een beeld geschetst worden van de veelomvattendheid van deze term. In welk opzicht mist het hedendaags feministisch gedachtegoed een viering van het meisje-zijn? Hoe kun je door middel van 'Girl Culture' op een positieve manier bijdragen aan 'Girl Empowerment'? Welke rol heeft Girl Power tijdens de jaren '90 hierin gespeeld en in hoeverre kan dit gezien worden als startschot voor de Derde Feministische Golf? Bevinden we ons momenteel in een Vierde Feministische Golf, of zijn we een zijweg ingeslagen en hoe noemen we die dan?

Kortom, welke rol zou 'Girl Culture' vanaf de jaren '90 voor een nieuwe stroming binnen het feministische gedachtegoed kunnen spelen? Om deze vraag te kunnen beantwoorden zal in de eerste paragraaf een kort overzicht worden gegeven van de Eerste, Tweede en Derde Feministische Golf. Daarop volgend zal in de tweede paragraaf de term 'Girl Culture' verder worden uitgelegd. Vervolgens worden in de derde paragraaf verschillende aspecten van 'Girl Culture' beschreven ingedeeld per thema: 'Girl Culture' in muziek/film/literatuur/kunst, onderwijs/ opvoeding, mode/kleding, en werksfeer. Tenslotte zal in de conclusie geanalyseerd worden of een verdieping van 'Girl Culture' binnen het feministische gedachtegoed nodig is om 'Girl Power' een herstart te geven.

⁴ Bettis, P. en Adams, N. (2005) *Geographies of Girlhood. Identities In-Between* Mahwah, New Jersey en Londen: Lawrence Erlbaum Associaties, Publishers, p. 277.

1 Feminisme

De achtergronden van 'Girl Culture' zijn voornamelijk te herleiden naar de Derde Feministische Golf. Toch is het van belang om een kort overzicht te geven van de belangrijkste achtergronden, gebeurtenissen en de resultaten tijdens de Eerste en Tweede Golf. Want de vrouwen die tijdens de Eerste en Tweede Golf in de salons de orde hebben verstoord en de barricades op zijn gegaan hebben de grondslag gelegd voor niet alleen stemrecht en de abortuswet maar zeker ook voor Girl Power. Want meisje, ook jij bent een feminist. Britse schrijver en feminist Caitlin Moran legt in haar boek *How To Be a Woman* uit waarom jij als meisje (en vrouw) een feminist bent, aan de hand van een simpele test die je nu gelijk even mee kunt doen: Doe je hand in je broek. a) Heb je een vagina? en b) Wil je daar de baas over zijn? Heb je beide vragen met "ja" beantwoord, van harte gefeliciteerd! Je bent een feminist! Moran stelt elke vrouw de vraag: Wat denk je dat feminisme is?

'(...) What do you think feminism IS, ladies? What part of liberation for women is not for you? Is it freedom to vote? The right not to be owned by the man you marry? The campaign for equal pay? "Vogue", by Madonna? Jeans? Did all that good shit GET ON YOUR NERVES? Or were you just DRUNK AT THE TIME OF SURVEY?'6

1.1 De Eerste Feministische Golf

Tijdens de Eerste Golf zetten vrouwen zich in om iets te veranderen aan ongelijkheid en discriminatie in de samenleving en in het het bijzonder op het verwerven van vrouwenkiesrecht. In 1848 vond in New York de eerste vrouwenrechten conventie plaats: The Seneca Falls Convention. Elizabeth Cady Stanton (1815-1902) benadrukte de gelijkheid van vrouwen en het streven naar gelijke kansen voor vrouwen: 'I would have girls regard themselves not as adjectives but as nouns.'⁷ De Seneca Falls declaratie kan gezien worden als de start van de Eerste Feministische Golf.⁸ Het verwerven van vrouwenkiesrecht ging in twee fases, in 1917 passief en in 1919 actief.⁹

1.2 De Tweede Feministische Golf

Vanuit de Eerste Feministische Golf was de opkomst van de Tweede Golf eigenlijk onvermijdelijk. Vilan van de Loo beschrijft dat de Eerste Golf eigenlijk te weinig had opgeleverd voor vrouwen. De ongelijkheid in de samenleving was nog steeds aanwezig. 10 De Tweede Golf ontstond tijdens de jaren zestig die op verschillende terreinen, waaronder de politiek, de traditionele rolverdeling in de samenleving ter discussie stelde. Het gedachtegoed tijdens de Tweede Golf was radicaler van aard dan tijdens de Eerste Golf. Dit vanwege de connecties met linkse bewegingen anti-oorlogsbewegingen, studenten opstanden en homo-emancipatie. In Nederland was er veel strijd over het zelf kunnen beslissen van vrouwen over abortus 11, waarvan de 'Baas in eigen buik' acties

⁵ Moran, C (2012) *How To Be a Woman.* Ebury Press, p. 79-80.

⁶ Moran, C (2012) How To Be A Woman. Ebury Press, p. 80.

⁷ Krolokke, C en Sorensen A. (2006), *Gender Communication Theories and Analyses. From Silence to Performance*. SAGE Publications, Inc, p. 5.

⁸ Krolokke, C en Sorensen A. (2006), *Gender Communication Theories and Analyses. From Silence to Performance.* SAGE Publications, Inc, p. 3.

⁹ Ribberink, A. "Rebellerende vrouwen", Socialisme en democratie, 61, 2004. p. 92.

¹⁰ Van de Loo, V. (2005) *De vrouw beslist. De tweede feministische golf in Nederland,* Wormer: Inmerc, p. 14.

¹¹ Ribbebrink, A. "Rebellerende vrouwen", Socialisme en democratie, 61, 2004. p. 93.

van Dolle Mina de bekendste zijn.¹² De Tweede Golf werd gekenmerkt door een 'wij-gevoel' onder vrouwen, actievoeren was *de* manier om verandering in de samenleving tot stand te brengen.¹³ Een bekende leus uit die periode is: 'Het persoonlijke is politiek.'¹⁴

1.3 De Derde Feministische Golf

De Derde Golf ontstond tijdens de jaren negentig en werd gekenmerkt door 'meer kansen, minder seksisme.' Vrouwen tijdens de Derde Golf zijn opgegroeid met de privileges en vrijheden waar vrouwen tijdens de Eerste en Tweede Golf voor gevochten hebben: 'The Third Wave is buoyed by the confidence of having more opportunities and less sexism.' Schrijver en feminist Rebecca Walker wordt onder andere in *Gender Communication Theories and Analyses. From Silence to Performance* en 'Feminism Past and Present: Ideology, Action, and Reform genoemd als grondlegger van de Derde Feministische Golf¹⁷ met haar uitspraak 'I am the Third Wave'. Seïnspireerd door een generatie levend in een nieuwe wereld gevormd door onder andere de val van het communisme, nieuwe religieuze en fundamentalistische dreiging en de risico's van de nieuwe informatie- en biotechnologie. In Amerika wordt het feminisme van de Derde Golf ook wel "grrI feminism" genoemd, in Europa "new feminism." Derde Golf feminisme kan getypeerd worden als divers en chaotisch, er ontstonden in deze periode dan ook veel zijstromingen, waarvan Girl Power er een is.²⁰

1.3.1. Girl Power

Zoals in de inleiding beschreven is voor dit onderzoek Girl Power als uitgangspunt genomen. De Spice Girls introduceerden tijdens de jaren negentig de term Girl Power waarmee ze meisjes/ vrouwen vertelden dat ze absoluut in staat waren zelf een goed en leuk leven te leiden. Girl Power betekende voor meisjes dat onafhankelijkheid en lol hebben met je vriendinnen belangrijker is dan afhankelijk zijn en geen controle over je eigen leven te hebben. Oftewel: '(...) being who you wannabe.'²¹ Een deel van het grote succes van de Spice Girls was te danken aan hun

¹² Duits, L. en De Bruyckere, P. (2013) *Meisjes kijken: Wat houdt pubermeisjes echt bezig?* Culemborg: Van Duuren Psychologie, p.23.

¹³ Van de Loo, V. (2005), *Het nieuwe onbehagen,* Wormer: Inmerc bv, p.53.

¹⁴ Duits, L. en De Bruyckere, P. (2013) *Meisjes kijken: Wat houdt pubermeisjes echt bezig? Culemborg: Van Duuren Psychologie*, p. 24.

¹⁵Krolokke, C en Sorensen A. (2006), *Gender Communication Theories and Analyses. From Silence to Performance.* SAGE Publications, Inc, p. 15.

¹⁶ Krolokke, C en Sorensen A. (2006), *Gender Communication Theories and Analyses. From Silence to Performance*. SAGE Publications, Inc, p. 15.

¹⁷ Paglia, C. "Feminism Past and Present: Ideology, Action, and Reform", Arion, 16.1, 2008, 14. en Krolokke, C en Sorensen A. (2006), *Gender Communication Theories and Analyses. From Silence to Performance*. SAGE Publications, Inc, p. 16.

¹⁸ Snyder-Hall, R. "What It Third-Wave Feminism? A New Directions Essay", Journal of Women in Cuture and Society, 34, 2008, p. 176.

¹⁹Krolokke, C en Sorensen A. (2006), *Gender Communication Theories and Analyses. From Silence to Performance.* SAGE Publications, Inc, p. 17.

²⁰ Krolokke, C en Sorensen A. (2006), *Gender Communication Theories and Analyses. From Silence to Performance*. SAGE Publications, Inc., p. 17.

²¹ Melanie Chisholm, beter bekend als Mel C legt Girl Power uit. Bettis, P. en Adams, N. (2005) *Geographies of Girlhood. Identities In-Between* Mahwah, New Jersey en Londen: Lawrence Erlbaum Associaties, Publishers, p. 102.

toegankelijkheid, ze werden gepresenteerd als "every girl"²², ieder meisje kon zich wel identificeren met Geri, Mel B, Mel C, Emma of Victoria:

'they're the mirror of Every Girl who's out there slaving away in school or at a boring job, sick of being trodden on, waiting for the evening or the weekend to roll around so they can go out and have fun. They dress in the fashions...that people buy every day from the High Street stores, the clothes Every Girl sees when she goes shopping at lunch time.'23

Het meisje-zijn wordt gevierd, het idee leeft dat meisjes alles kunnen worden door ambitieus, assertief en onafhankelijk te zijn. Ook na de Spice Girls blijft Girl Power bestaan, iedereen heeft ervan gehoord en weet ongeveer waar het voor staat. Girl Power betekent voor meisjes verbetering van het zelfvertrouwen, terugdringen van depressie en het veranderen van 'gender roles',²⁴ dus omschakeling in visie op wat er vanuit traditionele rolverdelingen in de samenleving wordt verwacht van meisjes/vrouwen. Girl Power is een term die zowel in academische als populaire publicaties gevonden wordt en dus staat voor 'girl empowerment' en wordt gebruikt om de ontwikkeling en groeiende invloed van meisjes in onder andere sport, muziek, tv, film, maar ook criminaliteit aan te duiden.²⁵ Girl Power wordt door Jane Pratt, redacteur van Jane Magazine als iets anders dan een onderdeel feminisme gezien: 'It means finding the strength and expressing the strength that's girlie—everything from the way that girls talk to each other to having fun with make-up. (...) it refers to girls or women supporting each other (...).²⁶

In *Girl Power*, het enige boek dat zelf door de Spice Girls is geschreven wordt op de eerste pagina van het boek aan meisjes duidelijk gemaakt wanneer ze Girl Power hebben:

'Girl Power heb je als...jij en je vriendinnen reageren met een Rot op! als je wordt nagefloten, je hoge hakken draagt en met beide benen op de grond staat, je weet wat je kunt en niemand je kan tegenhouden, je achter je vriendinnen staat en zij achter jou, je ondanks je puistjes je trots behoudt, je in jezelf gelooft en je eigen boontjes dopt.'²⁷

Girl Power kan gezien worden als een succesvolle stroming die ervoor heeft gezorgd dat meisjes/ vrouwen de vrijheid kregen om zowel karakteristieken en kenmerken van traditionele vrouwelijkheid en mannelijkheid te combineren, met de meest belangrijke kenmerken uitgedragen door de Spice Girls zelf: Positiviteit, vrijheid, onafhankelijkheid, eenheid, solidariteit en zelfvertrouwen.

²² Driscoll, C . "Girl Culture, Revenge and Global Capitalism: Cybergirls, Riot Grrls, Spice Girls", Australian Feminist Studies, Vol. 14, 29, 1999, p. 173-174.

²³ Driscoll, C . "Girl Culture, Revenge and Global Capitalism: Cybergirls, Riot Grrls, Spice Girls", Australian Feminist Studies, Vol. 14, 29, 1999, p. 173-174.

²⁴ Hodder, H. "Girl Power. What has changed for women - and what hasn't", http://http:

²⁵ Bettis, P. en Adams, N. (2005) *Geographies of Girlhood. Identities In-Between* Mahwah, New Jersey en Londen: Lawrence Erlbaum Associaties, Publishers, p. 101.

²⁶ Bettis, P. en Adams, N. (2005) *Geographies of Girlhood. Identities In-Between* Mahwah, New Jersey en Londen: Lawrence Erlbaum Associaties, Publishers, p. 102.

²⁷ Spice Girls. (1997) Girl Power, 's-Gravenhage: Uitgeverij BZZToH (Nederlandse vertaling), p. 7.

2 Girl Culture

De jaren negentig zijn het decennium van het meisje, met name door de invloed van Girl Power floreert meisjescultuur. Girl Culture en Girl Power hebben het potentieel om de daling in zelfvertrouwen van meisjes tijdens de puberteit tegen te gaan.²⁸ Girl Culture omvat alles waardoor we beter kunnen begrijpen wat het betekent om een jonge vrouw te zijn, zowel in het heden als verleden. Het gaat over wat meisjes doen, hoe ze denken, wat ze schrijven en dromen.²⁹ Door BUST, een feministisch magazine, wordt Girl Culture beschreven als een set gedeelde vrouwelijke ervaringen zonder waarde-oordeel: '(...) that shared set of female experiences that includes Barbies and blowjobs, sexism and shoplifting, Vogue and vaginas (...)'.³⁰

Waar staat de term 'girl' precies voor? In *Girls. Feminine adolescence in popular culture and cultural theory* wordt de volgende definitie gegeven:

'the word [girl] became enormously popular in the last quarter of the nineteenth century. Young lady and young person—like lady and woman—had class referents; *girl* is inclusive. It takes in work girl, servant girl, factory girl, college girl or girl graduate, shop-girl, bachelor girl, girl journalist, and office girl. It includes schoolgirl as well, but she is not a child.'31

'Girl' is inclusief en heeft geen waarde oordeel, elke vrouw is een meisje. Dat wil zeggen dat wanneer er over 'girls' gesproken wordt het gaat over alle vrouwen (en dus ook meisjes) waarbij er geen onderscheid wordt gemaakt op basis van bijvoorbeeld afkomst, opvoeding of 'klasse'. Socioloog aan de Monash University Australië, Anita Harris beschrijft meisjes en de cultuur om hen heen vanaf de Derde Feministische Golf als 'future girl'. 'Future girl' is een meisje die wordt gevierd vanwege haar verlangen, zelfvertrouwen en vastberadenheid. Ze is de baas over haar eigen leven, benut kansen die ze ook zelf pakt en bereikt daarmee haar doelen in haar leven. Dit is precies waar Girl Power ook voor staat. Het is deze cultuur, deze invulling van 'Girl Culture' die kenmerkend is voor de periode vanaf de jaren '90.³²

In *Third Wave Feminism. A Critical Exploration* wordt gesproken over 'girlie culture', en met name het terugpakken van tradities en symbolen die als structureel negatief worden ervaren, oftewel 'disempowerment' van meisjes. Termen als 'girl', 'bitch' en 'cunt' worden door meisjes teruggepakt, het negatieve, beledigende aspect wordt 'eruit gehaald'. Het scheldwoord wordt een compliment. Dus een ontwikkeling van 'disempowerment' naar 'empowerment'.³³ Ook schrijver Caitlin Moran beschrijft deze ontwikkeling in *How To Be A Woman* aan de hand van het woord 'nigger': 'I want to reclaim the phrase (...) in the same way the black community had reclaimed the word 'nigger'.³⁴ Ook hierbij is er sprake van 'disempowerment' naar 'empowerment'. Een ander voorbeeld hiervan met betrekking tot het woord 'bitch':

²⁸ Gills, S, Howie, G en Munford, R (2004) *Third wave feminism: A critical exploration.* Houndmills: Palgrave, 148.

²⁹ Bettis, P en Adams, N (2005) *Geographies of Girlhood. Identities In-Between.* Mahwah, New Jersey en Londen: Lawrence Erlbaum Associaties, Publishers, p. 277.

³⁰ Gills, S, Howie, G en Munford, R (2004) *Third wave feminism: A critical exploration.* Houndmills: Palgrave, 142.

³¹ Driscoll, C (2013), *Girls: Feminine adolescence in popular culture and cultural theory*. New York: Columbia University Press, p. 38-39.

³² Harris, A (2004), *Future Girl. Young Women in the Twenty-First Century.* New York en Londen: Routledge, p. 1.

³³Gills, S, Howie, G en Munford, R (2004) *Third wave feminism: A critical exploration.* Houndmills: Palgrave, 16.

³⁴ Moran, C (2012) *How To Be A Woman.* Ebury Press, p. 81.

'When it's being used as an insult, "bitch" is most often hurled at women who speak their minds, who have opinions and don't shy away from expressing them. If being an outspoken woman means being a bitch, we'll take that as a compliment, thanks.'35

Bovenstaand citaat is van schrijvers van Bitch magazine³⁶, zij identificeren zichzelf als 'girlies'. 'Girlies' beschouwen 'Girl Power' als. 'Girlies' zijn volwassen vrouwen, halverwege de twintig tot eind dertig. Hun feministische principes zijn gebaseerd op het 'reclaimen', dus terugpakken van Girl Culture, waaronder uiteenlopende zaken als Barbie, het huishouden doen en waar meisjes over praten, dus wat ze denken en wie ze zijn onder vallen. Het 'reclaimen', dus terugpakken van in principe alles behorend tot de meisjes-/vrouwencultuur, met een negatieve connotatie. Dit is een belangrijk aspect van 'Girl Culture'.

Een ander aspect van 'Girl Culture' naast een set gedeelde vrouwelijke ervaringen, die verduidelijken wat het betekent om een jonge vrouw te zijn en het 'reclaimen' van de onderdelen van meisjescultuur met een negatieve connotatie is dat 'Girl Culture' ook staat voor een onderzoeksveld voor meisjes en jonge vrouwen. Een onderzoeksveld waarbij meisjes als het ware overleggen en zoeken naar de spanning tussen enerzijds individuele en anderzijds collectieve 'empowerment'. Wat is dus de betekenis van Barbie, *Vogue* van Madonna, blowjobs, het huishouden doen, 'bitch' of 'cunt' genoemd worden, seksisme of criminaliteit (onder meisjes/ vrouwen) voor het meisje als individu of als collectief? In de volgende paragraaf zal verder op deze vraag worden ingegaan.

³⁵ Krolokke, C en Sorensen A. (2006), *Gender Communication Theories and Analyses. From Silence to Performance.* SAGE Publications, Inc, p. 21.

³⁶ Krolokke, C en Sorensen A. (2006), *Gender Communication Theories and Analyses. From Silence to Performance*. SAGE Publications, Inc, p. 21.